

Review of the Studies about Environmental Education: Current Status in Turkey

Esra GÜVEN^{1,*}, Zehra KAPLAN¹, Serdar VARİNLİOĞLU¹, Kibar SUNGUR
GÜL², Mustafa HAMALOSMANOĞLU¹, Orçun BOZKURT³

¹Erciyes University, Kayseri, TURKEY, ²Nevşehir Hacı Bektaş Veli University,
Nevşehir, TURKEY, ³Mustafa Kemal University, Hatay, TURKEY

Received: 15.11.2013

Accepted: 23.07.2014

Abstract – Purpose of this research is to reveal current status of studies in environmental education, which were published in Turkey between 2007-2011. Within the content of this study, 112 studies were reviewed using content analysis based on the following grouping criteria; i.e., publication year, language, participant, research design, research topic, data gathering instruments and data analysis program. The results indicated that 78% of them were published in Turkish and most of them were at university level (36.2%). A majority of the reviewed studies were about affective domain (31.9%). Quantitative studies (57.1%) were very commonly used by the researchers. Questionnaires (45%) were the most commonly used data gathering instruments, and SPSS was the most frequently used quantitative data analysis program (88.6%). Presenting an overview of relevant literature, this study may guide the researchers who will conduct further studies on environmental education.

Key words: Environmental education, educational researches, content analysis

DOI No: 10.12973/nefmed.2014.8.2.a1

Summary

Purpose

Purpose of this study is to review studies in environmental education, which were published in Turkey between years 2007-2011, and find out current status of the studies on environmental education in Turkey.

Methods

The study is structured using qualitative research methods and techniques. Document analysis was the data gathering tool and content analysis was used for data analysis. Peer-

---

* Corresponding Author: Esra GÜVEN, Faculty of Education, Erciyes University, Kayseri, TURKEY.

reviewed journals, scientific journals indexed in ISI Web of Science and thesis studies conducted in Turkey formed the population of this research. Overall, 20 journals regularly published between 2007-2011 and accessible on the internet, and all the thesis studies concerning environmental education submitted between 2007-2011 were included in the research. In order to select the relevant studies published in the aforementioned journals and thesis, 6 different researchers evaluated these documents. Comparing their evaluations, a consensus between the researchers was verified concerning the selection of studies on environmental education. The data set was coded under 7 categories i.e., publication year, language, participant, research design, research topic, data gathering instruments and data analysis program. The coding results are shown as frequencies and percentages.

Results

Within the content of the study, a total of 112 studies have been reviewed and it has been found that the most numerous works have been published in 2010 (29 publications). But there are not many differences among the number of publications across years. Thus, it can be stated that the studies in environmental education area, published in Turkey are evenly distributed across the years. Around 87% of the studies covered in the research were published in Turkish whereas the rest were in English. Most of works were at university level (36.2%) followed by primary and secondary education levels as well as studies conducted with teachers. The dominance of university level studies might be interpreted as a result of the difficulty in working with younger participants and the ease of access to university level students. Most of the reviewed studies were focusing on the affective domain (31.9%); in addition, a great number of studies were considering the cognitive domain (22%) and socio-cultural domain (20.9 %). On the other hand, there were very few studies about the content of environmental education, psychomotor domain, environmental culture, interdisciplinary relationship and scale developing. Since most of the studies were quantitative in nature (57.1%), questionnaires (45%) were the most frequently used instruments in the examined data. In addition test (18.5%) and interviews (17.4%) were also employed by the researchers. SPSS program, which is widely used on quantitative research, was mostly preferred as data analyzing program (88.6%). The utilization of qualitative data gathering instruments such as, stories, videos, concept maps, journals, drawings, observations, written sources and inventories was quite limited.

Discussion and Conclusions

On the light of these findings, it can be suggested that more studies using mixed methods research techniques should be conducted in the field of environmental education.

Providing an overview of the studies on environmental education in Turkey, this study may guide the researchers who will conduct further research in environmental education. Within the frame of this study the research in local context was taken into consideration. A more comprehensive study comprising of worldwide literature on environmental education would present an expanded perspective.

Çevre Eğitimi Alanındaki Çalışmaların İncelenmesi: Türkiye’de Mevcut Durum

Esra GÜVEN^{1,+}, Zehra KAPLAN¹, Serdar VARİNLİOĞLU¹, Kibar SUNGUR GÜL², Mustafa HAMALOSMANOĞLU¹, Orçun BOZKURT³

¹Erciyes Üniversitesi, Kayseri, TÜRKİYE, ²Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir, TÜRKİYE, ³Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay, TÜRKİYE

Makale Gönderme Tarihi: 15.11.2013

Makale Kabul Tarihi: 23.07.2014

Özet – Bu araştırmanın amacı, 2007-2011 yılları arasında çevre eğitimi alanında Türkiye’de yayımlanan çalışmaları inceleyerek mevcut durumu ortaya koymaktır. Araştırma kapsamında 112 çalışma; yayın yılı, dil, katılımcı, araştırma türü, araştırma alanı, veri toplama aracı ve veri analiz programı sınıflama kriterlerine göre içerik analizi kullanılarak incelenmiştir. Sonuçlar, incelenen çalışmaların % 78’inin Türkçe olarak yayımlandığı ve bunların çoğunun yükseköğretim (% 36.2) düzeyinde olduğunu göstermiştir. İncelenen çalışmalar çoğunlukla duyuşsal alanla (% 31.9) ilgili olarak yapılmıştır. Araştırmacılar tarafından genel olarak nicel araştırma (% 57.1) kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak en çok anket (% 45) ve veri analiz programı olarak en çok SPSS programı (% 88.6) kullanılmıştır. İlgili literatüre genel bir bakış sunan bu çalışma, çevre eğitimi ile ilgili çalışmalar yürütecek araştırmacılara yol gösterebilir.

Anahtar kelimeler: Çevre eğitimi, eğitim araştırmaları, içerik analizi

DOI No: 10.12973/nefmed.2014.8.2.a1

Giriş

Günümüzde insan nüfusundaki artış, sanayileşme, kaynakların azalması vb. faktörler bir çok çevre sorununu meydana getirmiştir. Fakat bu faktörlere bakıldığında çevre sorunlarının asıl sorumlusunun insan olduğu görülmektedir (Çevre ve Orman Bakanlığı [ÇOB], 2007; Çolakoğlu, 2010). Bu sebeple son yıllarda artan çevre sorunlarıyla beraber çevre eğitimine ve çevre okuryazarlığına verilen önem de artmıştır. Dolayısıyla çevre eğitimi ile ilgili literatürde de bir artış söz konusu olmuştur. Yılmaz (2012) yaptığı bir çalışmada Türkiye’de 1992-2011 yılları arasında yayımlanan tezleri incelediği çalışmada bu durumu tespit etmiştir. Çevre eğitimi ile ilgili sonuçlara dörder yıllık aralıklarla bakıldığında 2011’e kadarki yayın

* İletişim: Esra GÜVEN, Eğitim Fakültesi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, TÜRKİYE.

E-mail: eguven@erciyes.edu.tr

sayısının giderek arttığı görülmektedir. Geniş bir alana yayılan bu literatürün ayrıntılı olarak incelenmesi, çevre eğitimi alanında çalışacak araştırmacılar açısından önem arz etmektedir.

Bu sayede çevre eğitimine ilgi duyan araştırmacılar ilgili araştırmaları bir bütün olarak görebilecek ve literatürdeki eksikleri fark edip o eksik üzerinde çalışabileceklerdir.

Bir alanda yapılmış olan çalışmaların belirli aralıklarla incelenmesi türündeki araştırmalar birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da, dolayısıyla fen eğitimi ve çevre eğitimi alanlarında da yaygındır. Saban ve diğerlerinin (2010) yaptığı bir çalışmada eğitimbilim alanından nitel ve karma modellerde gerçekleştirilen toplam 113 makale incelenmiştir. Makaleler 15 soruluk analiz formu çerçevesinde analiz edilmiştir. Araştırmalar yıl, yazar özellikleri ve konuları vb. açılardan değerlendirilmiştir. Değerlendirmede konu alanları 31 başlık altında toplanmasına rağmen çevre eğitimi ayrı bir konu alanı olarak ele alınmamıştır. Türkiye’de 2005-2006 yılları arasında yayımlanan eğitim bilimleri dergilerinin incelendiği bir başka araştırmada ise 8 adet dergi incelenmiştir. Araştırmada betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırma sonucunda dergiler; makale yazım alanı, araştırma türü, örneklem alma tekniği, veri toplama araçları gibi özellikleri açısından değerlendirilmiştir (Erdem, 2011).

Sözbilir ve Kutu (2008) yaptıkları bir çalışmada 28 farklı dergiden 413 fen eğitimi araştırmalarını incelemişlerdir. Makaleler birçok yönden incelenmiştir. Araştırmada fen eğitimi araştırmalarındaki çalışma konularının incelenmesinde, çevre eğitimi araştırmalarının sayısının az olmasından dolayı bazı konularla birlikte diğer kategorisinde değerlendirilmiştir. Eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin incelendiği bir araştırmada ise, ele alınan tezler, çalışılan tema ve anabilim dalları açısından değerlendirilmiştir. Araştırmada daha çok çalışılan tema üzerinde durulmuştur ve çevre eğitimi de bir tema olarak alınmıştır. Araştırmada çevre eğitimi temasını ele alan tezlerin sadece ilköğretim anabilim dalında çalışıldığı ve sayılarının çok az olduğu tespit edilmiştir (Karadağ, 2009). Türkiye’de çevre eğitimi alanında yapılmış küresel ısınma ve sera etkisi çalışmalarının sonuçlarının incelendiği bir araştırmada ise 30 adet makale ve bildiri incelenmiştir. Araştırmalar; çalışma sahaları ve öğretim kademeleri açısından ele alınmıştır (Ünlü, Sever ve Akpınar, 2011). Göktaş ve diğerlerinin (2012) yaptığı bir çalışmada da 2005-2009 yıllarında yayımlanan eğitim araştırmalarından seçilen 2115 makale Eğitim Bilimleri Yayın Sınıflama Formu (EBYSF) kullanılarak birçok açıdan analiz edilmiştir. Makalelerin konu alanlarına göre incelenmesinde çevre eğitimi de ayrı bir başlık olarak alınmıştır.

Çevre eğitimi araştırmalarına yönelik yapılan bir çalışmada 1997–2007 yılları arasında Türkiye’de yayımlanan 53 çalışma incelenmiştir. Araştırma sonuçlarında çalışmanın yöntemi, sosyo-demografik değişkenler, çevresel okuryazarlığa ilişkin boyutlar ele alınmıştır. Çevresel okuryazarlığın boyutları; tabii tarih ve ekoloji bilgisi, çevresel problemler ve konuların bilgisi, sosyo-politik-ekonomik bilgi, bilişsel yetenekler, davranışın etkisi ve ilave etkenler, çevresel sorumluluk davranışı olmak üzere 6 başlıkta değerlendirilmiştir. Araştırmada 53 çalışmanın, Türkiye’deki çevresel okuryazarlığın durumunu belirlemede yetersiz olduğu söylenmiş ve daha kapsamlı çalışmalara ihtiyaç olduğu belirtilmiştir (Erdoğan, Marcinkowski & Ok, 2009). Türkiye’de çevre eğitimi konusunda 2005-2012 yılları arasında yapılan çalışmaların incelendiği bir çalışmada 12 dergi incelenmiştir. İncelenen dergilerden elde edilen makaleler konu, hedef kitle, örneklem seçme yöntemi, örneklem büyüklüğü, araştırma yöntemi, veri toplama teknikleri ve referans sayıları açısından ele alınmıştır (Kahyaoglu ve Kaya, 2012). Yılmaz (2012) ise yaptığı yüksek lisans tezinde 1992-2011 yılları arasında çevre eğitimi ile ilgili Türkiye’de yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezlerini incelemiştir. Çevre eğitimi araştırmalarının gelecekteki eğilimleri ile ilgili bir çalışmada ise 2005 ile 2010 yılları arasında yayımlanan konuyla ilgili makaleler incelenmiştir (Ardoin, Clark & Kelsey, 2013). Türkiye’de 2000-2011 yılları arasında yayımlanan toplam 15 çalışmanın incelendiği bir başka çalışmada da birçok açıdan incelemeler gerçekleştirilmiştir (Erdoğan, Uşak & Bahar, 2013).

Tüm bu çalışmalar incelendiğinde eğitim alanında ve çevre eğitimi alanında literatürü incelemeye yönelik birçok çalışma görülmektedir. İncelenen çevre eğitimiyle ilgili araştırmaların bazılarında az sayıda çalışmanın ele alındığı, bunların bazı yönleriyle değerlendirildiği, sadece makaleleri veya sadece tezleri incelemeye yönelik araştırmaların yer aldığı ve tezlerin daha az ele alındığı söylenebilir. Bu doğrultuda çevre eğitimiyle ilgili hem makaleleri hem de tezleri farklı yönlerden inceleyecek araştırmalara ihtiyaç vardır ve bu araştırmanın mevcut ihtiyaca yönelik olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan yapılan çalışmada çevre eğitimindeki hem makaleler hem de tezlerden 112 çalışmanın incelenmesi, ihtiyacı gidermeye yönelik bir adım olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 2007-2011 yılları arasında çevre eğitimi alanında Türkiye’de yayımlanan çalışmalarını incelemek ve bu konuda mevcut durumu ortaya koymaktır.

Araştırma Soruları

Bu çalışmada, incelenecek çalışmalar çeşitli boyutlarda ele alınmıştır. Çalışmaları incelerken aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. İncelenen çalışmaların yıllara göre dağılımları nasıldır?
2. İncelenen çalışmaların, çalışmada kullanılan dile göre dağılımları nasıldır?
3. İncelenen çalışmaların katılımcı türlerine göre dağılımları nasıldır?
4. İncelenen çalışmaların araştırma türlerine göre dağılımları nasıldır?
5. İncelenen çalışmaların araştırma alanlarına göre dağılımları nasıldır?
6. İncelenen çalışmaların veri toplama araçlarına göre dağılımları nasıldır?
7. İncelenen çalışmaların, çalışmada kullanılan veri analiz programlarına göre dağılımları nasıldır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılandırılmıştır. Veri toplama aracı olarak doküman analizi, veri analiz yöntemi olarak ise içerik analizi kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Türkiye’de yayımlanan çevre eğitimi araştırmalarının mevcut durumunu ortaya koymak için Tübitak ULAKBİM ulusal veri tabanlarında indekslenen eğitim bilimleri dergileri, ulusal hakemli dergiler, ISI Web of Science’da indekslenen Türkiye adresli bilimsel dergiler ve Türkiye’de yayımlanan tezler araştırmanın evrenini oluşturmuştur.

Amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak dergilerden 20 tanesi seçilmiştir. Ayrıca dergilerin seçiminde, hakemli olması, 2007-2011 yılları arasında düzenli olarak yayımlanması ve internet ortamında ulaşılabilir olması dikkate alınmıştır. Tezlerden de çevre eğitimiyle alakalı olan, erişim kısıtlaması olmayan ve 2011 yılındakilerden sisteme yüklenmiş olanlar araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmada örneklemdaki dergilerin ve tezlerin 2007-2011 yılları arasındaki yayınları incelenmiştir. Bunun nedeni, çevre eğitimi araştırmalarında son yıllarda yapılan çalışmaları inceleyerek mevcut durumu ortaya koymaktır.

Araştırmada incelenen tüm dergilerin listesi aşağıda verilmiştir.

1. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)
2. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi
3. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi

4. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
5. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi
6. Eğitim ve Bilim Dergisi
7. Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi
8. Ekoloji Dergisi
9. Eğitim Araştırmaları Dergisi
10. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi (GEFAD)
11. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
12. İlköğretim Online Dergisi
13. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
14. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi
15. Milli Eğitim Dergisi
16. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
17. The Turkish Online Journal of Educational Technology (TOJET)
18. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi
19. Türk Fen Eğitimi Dergisi (TÜFED)
20. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada analiz edilecek dergiler ve tezler araştırmacılar tarafından ayrı ayrı incelenerek çevre eğitimi ile ilgili çalışmaların olduğu bir havuz oluşturulmuştur. Bu havuz araştırmacılar tarafından incelenerek araştırma kapsamında kullanılabilir olan 112 çalışma seçilmiştir. Seçilen çalışmalar aşağıda verilen içerik analizi işlem basamaklarına (Yıldırım ve Şimşek, 2011) göre incelenmiştir.

Verilerin kodlanması ve temaların bulunması

Araştırmada, araştırmacılar tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütleri kullanılmıştır. Bu ölçütler, daha önce yapılmış benzer araştırmalar (Ulutaş & Ubuz, 2008; Sözen & Bolat, 2012) incelenip, bunlarda kullanılan değerlendirme ölçütlerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Araştırmada kavramsal kodlama ile tematik kodlama birleştirilmiş ve tek kodlama yapılmıştır. Bu aşamada bazı yerlerde önceden belirlenen kavramlara göre, bazı yerlerde de

verilerden çıkarılan kavramlara göre kodlama yapılmıştır. Örneğin, araştırma türlerine göre yapılan kodlama önceden belirlenmişken katılımcılara göre yapılan kodlama verilerden yola çıkılarak yapılmıştır. Kodlama yaparken çalışmalarda yazarların yazmış olduğu kavramlar olduğu gibi doğru kabul edilmemiş, içerik incelenerek süreçleri doğru ifade eden sözcükler kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan kodlar aşağıda verilmiştir.

- Çalışmaların dili; Türkçe, İngilizce olmak üzere iki kategoride değerlendirilmiştir.
- Çalışmalardaki katılımcı türü; ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim, öğretmen, yönetici, hizmetli ve halk olmak üzere yedi kategoride incelenmiştir.

- Araştırma türleri; nicel, nitel ve karma olarak değerlendirilmiştir.

- Araştırma alanları; on kategoride incelenmiştir. Bunlar;

Çevre eğitiminin kapsamı (Çevre eğitiminin içeriği, öğretim programlarının değerlendirilmesi, çevre eğitimi çalışmalarının incelenmesi)

Duyuşsal alan (Tutum, duyarlılık, ilgi, kaygı, inanç, bilinç, öz yeterlilik, farkındalık, bakış açısı, görüş, algı)

Bilişsel alan (Akademik başarı, bilgi, eleştirel düşünme, kavramsal algılama, kavram bilgisi, düşünme, anlama, erişim, kalıcılık)

Davranış (Aktif katılım, davranış)

Öğretim yöntemleri (Öğretim teknik, yöntem ve yaklaşımları, öğretim materyalleri)

Sosyo-kültürel faktörler (Cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durum, eğitim durumu, mesleki durum, ülke vb.)

Çevresel kültür (Çevre okuryazarlığı, çevre hakkı, çevre ile ilgili okuma)

Disiplinler arası ilişki

Ölçek geliştirme

- Veri toplama araçları; anket (açık uçlu anket, kapalı uçlu anket, ölçek, form), gözlem, görüşme, doküman analizi, test (çoktan seçmeli, doğru/yanlış, eşleştirme), yazılı kaynaklar (kaynak derlemesi), envanter, günlük (günlük, portfolyo günlükleri), çizim, kavram haritası, öykü, video olmak üzere on iki kategoride incelenmiştir.

- Veri analiz programları; SPSS, Lisrel, Microsoft Excel, Minitab ve TAP olarak değerlendirilmiştir.

Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması

Belirlenen kodlara göre verilerin incelenmesi araştırmacılar tarafından yapılmıştır.

Bulguların yorumlanması

Elde edilen bulgulara göre, sonuçlar frekans ve yüzde olarak verilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

2007–2011 yılları arasında Türkiye’de çevre eğitimi alanında yayımlanan ve araştırma kapsamında incelenen çalışmalar araştırma soruları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Araştırma kapsamında 2007-2011 yılları arasında çevre eğitimi alanında toplam 112 çalışma incelenmiştir. Her bir dergide yayımlanan makale sayısı ve yıllara göre dağılımı Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1 Çevre Eğitimi Alanında Yayımlanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

	2007	2008	2009	2010	2011	TOPLAM
Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)	-	-	-	-	-	0
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi	-	-	-	-	-	0
Buca Eğitim Fakültesi Dergisi	-	-	1	-	1	2
Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	-	-	1	1	-	2
Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi	-	1	-	-	-	1
Eğitim ve Bilim Dergisi	1	1	2	-	-	4
Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi	-	-	-	-	-	0
Ekoloji Dergisi	-	1	-	-	-	1
Eğitim Araştırmaları Dergisi	-	-	-	-	-	0
Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi (GEFAD)	-	1	1	-	1	3
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	1	1	2	1	1	6
İlköğretim Online Dergisi	1	1	1	2	3	8
İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	-	-	-	1	-	1
Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi	1	1	-	-	3	5
Milli Eğitim Dergisi	-	-	-	2	-	2
Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	-	-	-	1	-	1
The Turkish Online Journal of Educational Technology (TOJET)	-	-	-	-	1	1
Türk Eğitim Bilimleri Dergisi	-	1	-	-	-	1
Türk Fen Eğitimi Dergisi (TÜFED)	1	-	1	2	1	5
Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	-	-	-	-	-	0
Yüksek Lisans Tezleri	10	15	11	18	6	60
Doktora Tezleri	3	1	2	1	2	9
TOPLAM	18	24	22	29	19	112

Tablo 1’de görüldüğü gibi, çevre eğitimi alanındaki çalışmalar en çok 2010 yılında yapılmıştır. Buna rağmen diğer yıllardaki yayın sayılarıyla arasında çok fark yoktur. Dolayısıyla son 5 yılda çevre eğitimi alanında Türkiye’de yayımlanan çalışmaların yıllara göre dağılımının birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Araştırma kapsamında incelenen dergiler içerisinde çevre eğitimi alanında en çok yayının İlköğretim Online Dergisi’nde yapıldığı görülmektedir. Ayrıca bazı dergilerin bu alanda hiç bir çalışma yayımlamadığı tespit edilmiştir.

Çalışmalarda Kullanılan Dil

Araştırmada incelenen çalışmaların kullanılan dil açısından frekans ve yüzde değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2 Çevre Eğitimi Alanında Yayımlanan Çalışmaların Kullanılan Dile Göre Dağılımı

	f	%
Türkçe	87	77.7
İngilizce	25	22.3
TOPLAM	112	100

Araştırma kapsamında ele alınan çalışmaların yaklaşık % 78’i Türkçe yayındır. Bunun dışında kalan çalışmalar ise İngilizce yayındır.

Çalışmalardaki Katılımcı Türü

Araştırmada incelenen çalışmaların katılımcı türüne ait frekans ve yüzde değerleri Tablo 3’te verilmiştir. Fakat incelenen çalışmaların bir kısmında birden fazla katılımcı türü bulunduğundan, bir kısmında ise katılımcı yer almadığından Tablo 1’deki sayılar ile Tablo 3’teki frekans değerleri farklılık göstermektedir.

Tablo 3 Çevre Eğitimi Alanında Yayımlanan Çalışmaların Katılımcı Türlerine Göre Dağılımı

	f	%
İlköğretim	33	28.4
Ortaöğretim	19	16.4
Yükseköğretim	42	36.2
Öğretmen	16	13.8
Yönetici	2	1.7
Hizmetli	1	0.9
Halk	3	2.6
TOPLAM	116	100

Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların çoğu yükseköğretim düzeyinde (% 36.2) yapılmıştır. Bu çalışmaları sırasıyla ilköğretim ve orta öğretim düzeyindeki yayınlar ve öğretmenlerle yürütülen yayınlar takip etmektedir. Yönetici, hizmetli ve halk ile yapılan çalışmalar oldukça azdır.

Araştırma Türü

Araştırmada incelenen çalışmaların araştırma türlerine ait frekans ve yüzde değerleri Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4 Çevre Eğitimi Alanında Yayımlanan Çalışmaların Araştırma Türlerine Göre Dağılımı

	f	%
Nicel	64	57.1
Nitel	24	21.4
Karma	24	21.4
TOPLAM	112	99.9 $\cong$ 100

Tablo 4’te görüldüğü gibi 2007-2011 yılları arasında çevre eğitimi alanında yapılan çalışmalarda en çok nicel araştırma türleri (%57.1) kullanılmıştır.

Araştırma Alanı

Araştırmada incelenen çalışmaların araştırma alanlarına ait frekans ve yüzde değerleri Tablo 5’te verilmiştir. Fakat incelenen çalışmaların bir kısmında birden fazla araştırma alanı bulunduğundan Tablo 1’deki sayılar ile Tablo 5’teki frekans değerleri farklılık göstermektedir.

Tablo 5 Çevre Eğitimi Alanında Yayımlanan Çalışmaların Araştırma Alanlarına Göre Dağılımı

	f	%
Çevre Eğitiminin Kapsamı	9	3.5
Duyuşsal Alan	81	31.9
Bilişsel Alan	56	22
Davranış	18	7.1
Öğretim Yöntemleri	24	9.4
Sosyokültürel Faktörler	53	20.9
Çevresel Kültür	9	3.5
Disiplinler Arası İlişki	1	0.4
Ölçek Geliştirme	3	1.2
TOPLAM	254	99.9 $\cong$ 100

Tablo 5’te 2007-2011 yılları arasında çevre eğitimi alanında yapılan çalışmaların çoğunlukla duyuşsal alanla (% 31.9) ilgili olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra bilişsel alan (% 22) ve sosyokültürel faktörlerle (% 20.9) ilgili de birçok çalışma yapılmıştır. Fakat çevre

eğitiminin kapsamı, çevresel kültür, disiplinler arası ilişki ve ölçek geliştirmeye alakalı çok az çalışma yapılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen 5 yıla ait çalışmalarda çevre eğitimi alanında genellikle aynı araştırma alanına yönelik yayınlar yapılmıştır. Disiplinler arası ilişki gibi araştırma alanlarında yapılan çalışmalar oldukça kısıtlı kalmıştır. Dergiler bazında bakıldığında ise bazı araştırma alanlarında hiç yayın yapılmadığı saptanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada incelenen çalışmaların veri toplama araçlarına ait frekans ve yüzde değerleri Tablo 6’da verilmiştir. Fakat incelenen çalışmaların bir kısmında birden fazla veri toplama aracı kullanıldığından Tablo 1’deki sayılar ile Tablo 6’daki frekans değerleri farklılık göstermektedir.

Tablo 6 Çevre Eğitimi Alanında Yayımlanan Çalışmaların Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

	f	%
Anket	80	45
Gözlem	4	2.2
Görüşme	31	17.4
Doküman İncelemesi	13	7.3
Test	33	18.5
Yazılı Kaynaklar	4	2.2
Envanter	5	2.8
Günlük	2	1.1
Çizim	3	1.7
Kavram Haritası	1	0.6
Öykü	1	0.6
Video	1	0.6
TOPLAM	178	100

2007-2011 yılları arasında çevre eğitimi alanında yapılan çalışmalarda veri toplama aracı olarak en çok anket (% 45) kullanılmıştır. Anketi sırasıyla test (% 18.5) ve görüşme (% 17.4) yöntemleri takip etmiştir. Öykü, video, kavram haritası, günlük, çizim, gözlem, yazılı kaynaklar ve envanter gibi yöntemlerin kullanımı ise oldukça kısıtlıdır.

Veri Analiz Programı

Araştırmada incelenen çalışmaların veri analiz programlarına ait frekans ve yüzde değerleri Tablo 7’de verilmiştir. Fakat incelenen çalışmaların bir kısmında veri analiz programı kullanılmadığından Tablo 1’deki sayılar ile Tablo 7’deki frekans değerleri farklılık göstermektedir.

Tablo 7 Çevre Eğitimi Alanında Yayımlanan Çalışmaların Veri Analiz Programlarına Göre Dağılımı

	f	%
SPSS	62	88.6
Lisrel	2	2.9
Microsoft Excel	4	5.7
Minitab	1	1.4
TAP	1	1.4
TOPLAM	70	100

Tablo 7’de görüldüğü üzere incelenen çalışmalarda, oldukça büyük bir oranda SPSS programı (% 88.6) kullanılmıştır. Diğer programların kullanım oranı ise düşüktür.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada 2007-2011 yılları arasında Türkiye’de yayımlanan çevre eğitimi alanındaki 112 makale ve tez birçok açıdan ele alınarak incelenmiştir. Dolayısıyla araştırmanın Türkiye’de çevre eğitimi alanındaki mevcut durumu ortaya koyacağı düşünülmektedir.

Araştırmada 2007-2011 yılları arasında çevre eğitimi alanında Türkiye’de yayımlanan çalışmaların sayısının az olması dikkat çekmektedir. Bu, Sözbilir ve Kutu’nun (2008) sonuçları ile paraleldir. Sözbilir ve Kutu (2008) yaptıkları bir çalışmada fen eğitimi araştırmalarının durumunu incelemiş ve çalışma konularının yüzde dağılımını vermişlerdir. Fakat çevre eğitimi çalışmalarının sayısının az olması, diğer kategorisinde ($\approx$ %5) değerlendirilmesine neden olmuştur. Karadağ (2009) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da, eğitim bilimleri doktora tezlerinden % 0.8’inin çevre eğitimi konusunda olduğunu tespit edilmiştir. Göktaş ve diğerleri de (2012) benzer bir sonuç elde etmişlerdir. Yaptıkları çalışmada 2115 eğitim araştırmasını incelemiş ve konu alanlarına göre dağılımda çevre eğitiminin, makalelerin $\approx$ %2.5 unda çalışıldığını belirlemişlerdir. Araştırmada incelenen çalışmaların çoğu Türkçe (% 77.7) olarak yayımlanmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen makalelerin ve tezlerin genellikle yükseköğretim düzeyinde (% 36.2) yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Yükseköğretimin hem araştırmacılar için kolay ulaşılabilir olması hem de yaşlarından ötürü ilköğretim ve orta öğretim öğrencilerine nazaran daha rahat uygulanmasının bu duruma neden olduğu düşünülmektedir. Çalışılan örnekleme yönelik elde edilen sonuç Erdoğan, Uşak ve Bahar (2013) tarafından bulunan ile farklılık göstermektedir. Erdoğan, Uşak ve Bahar (2013) çalışmalarında 2000-2011 yılları arasında yayımlanan 15 çalışmayı incelemiş ve bunların en çok ilköğretim düzeyinde (n=8) gerçekleştiğini belirlemişlerdir. İki araştırmanın bulguları arasındaki bu fark çalışılan

örneklem büyüklüğünden kaynaklanıyor olabilir. Yılmaz'ın (2012) çalışmasında ise 1992-2011 yılları arasında Türkiye'de yayımlanan çevre eğitimi ile ilgili tezlerin çoğunun yükseköğretim ve ilköğretim öğrencileri ile yapıldığı bulunmuştur. Her iki örneklem grubunun yer alma oranının ise yaklaşık olarak eşit olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada daha çok nicel araştırma türünde (% 57.1) yayın yapıldığı saptanmıştır. Nitel ve karma araştırmalar ise eşit oranda kullanılmıştır. Nitel ve karma araştırmaların fazla zaman alması nedeniyle daha az kullanıldığı düşünülmektedir. Elde edilen bu sonuç, Erdoğan, Marcinkowski ve Ok'un (2009) yaptıkları bir çalışmadaki sonuca benzerdir. Bu çalışmada, araştırmacılar 1997-2007 yılları arasında Türkiye'de çevre eğitimine yönelik yayımlanan 53 çalışmayı incelemiş ve yaklaşık yarısının nicel araştırma türünde olduğunu belirlemişlerdir. Nitel ve karma desendeki araştırmaların da yaklaşık olarak eşit oranda yer aldığını saptamışlardır. Erdoğan, Uşak ve Bahar'ın (2013) elde ettiği sonuçta bunlara paraleldir. Araştırmacılar inceledikleri 15 çalışmanın çoğunun nicel araştırma (n=9) olduğunu belirlemişlerdir. Kahyaoğlu ve Kaya'nın (2012) Türkiye'de çevre eğitimi konusunda 2005-2012 yılları arasında yapılan çalışmaları inceledikleri araştırmalarında da nitel çalışmaların yeterince kullanılmadığını saptamışlardır.

Araştırmada incelenen yayınların en çok duyuşsal alanla (% 31.9) ilgili olduğu tespit edilmiştir. Bu sırayı bilişsel alanla (% 22) ve sosyokültürel faktörlerle (% 20.9) ilgili yapılan çalışmalar takip etmektedir. Erdoğan, Uşak ve Bahar (2013) bir araştırmalarında 2000-2011 yılları arasında yayımlanan 15 çalışmayı incelemişlerdir. İncelenen çalışmalar değişkenleri açısından da ele alınmıştır. Araştırmada incelenen çalışmaların değişkenlerine bakıldığında paralel bulgulara ulaşıldığı söylenebilir. Araştırmada tutum, algı gibi duyuşsal alanla ilgili değişkenlerin daha çok yer aldığı görülmektedir. Ayrıca bilgi gibi bilişsel alana yönelik değişkenlerin de yer aldığı görülmektedir. Fakat bu değişkenlerle ilgili çalışmaların sayısının duyuşsal alana yönelik değişkenlerle ilgili olanlardan daha az olduğu söylenebilir.

Çevre eğitimi araştırmalarına yönelik yapılan bir çalışmada ise 1997-2007 yılları arasında Türkiye'de yayımlanan 53 çalışma incelenmiştir. Araştırma sonuçlarında çevresel okuryazarlığın boyutları değerlendirilmiştir (Erdoğan, Marcinkowski & Ok, 2009). Araştırmada çalışmaların çoğunun bilgi gibi boyutları içerdiği görülmektedir. Buna göre çalışmaların çevresel okuryazarlık açısından genellikle bilişsel alana yönelik olduğu söylenebilir. Ayrıca tutum, değer gibi boyutlarda yapılan çalışmalarda fazla sayıdadır. Bu sonuç çalışmalar içerisinde duyuşsal alanın da çokça çalışıldığını gösterebilir.

Yılmaz (2012) yüksek lisans tezinde 1992-2011 yılları arasında çevre eğitimi ile ilgili Türkiye’de yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezlerini incelemiştir. Tezlerin araştırma konularına bakıldığında en çok çalışılan konuların tutum, bilinç gibi duyuşsal alanla ilgili olduğu görülmektedir. Araştırmada incelenen çalışmalar genellikle nicel araştırma türünde olduğundan veri toplama aracı olarak da en çok anket (% 45) ve test (% 18.5) kullanılmıştır. Aynı doğrultuda veri analiz programı olarak da nicel araştırmalarda kullanılan SPSS programının (% 88.6) çoğunlukla tercih edildiği belirlenmiştir. Bu sonuçlar Erdoğan, Marcinkowski ve Ok (2009) tarafından bulunan ile uyusmaktadır. Araştırma sonucuna göre en yaygın veri toplama aracı anket ve başarı testi, en sık kullanılan nicel araştırmalarda veri analiz programı ise SPSS olarak belirlenmiştir. Erdoğan, Uşak ve Bahar’ın (2013) elde ettiği; en sık kullanılan veri toplama aracının anket ve görüşme, nicel araştırmalarda en çok kullanılan veri analiz programının SPSS olması sonuçları da bu sonuçları destekler niteliktedir. Yılmaz’ın (2012) çevre eğitimi ile ilgili tezleri incelediği çalışmasında da yazılı veri toplama tekniğinin görüşme ve belge taramaya oranla daha fazla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Öneriler

Bu araştırmada elde edilen sonuçların çevre eğitiminde çalışma yapacak araştırmacılara yol gösterebilecek nitelikte olduğu düşünülmektedir. Araştırmacılar çevre eğitimi alanındaki mevcut durumu görebilecek, böylece kendi çalışmalarını şekillendirebileceklerdir. Ayrıca yapılacak daha kapsamlı araştırmalar çevre eğitimi alanında dünyadaki mevcut durumu ortaya koyarak araştırmacılara daha doğru şekilde yol gösterebilir.

Daha uzun dönemin ele alınarak daha çok çalışmanın incelendiği çalışmaların gerçekleştirilmesi de çevre eğitimi araştırmalarına geniş bir bakış açısından bakmayı sağlayabilir.

Araştırmada çevre eğitimi alanındaki çalışmaların en çok 2010 yılında yapıldığı, buna rağmen diğer yıllardaki yayın sayılarıyla arasında çok fark olmadığı tespit edilmiştir. Ünlü, Sever ve Akpınar (2011) ise, Türkiye’de çevre eğitimi alanında yayımlanmış küresel ısınma ve sera etkisi konulu çalışmaların incelendiği bir çalışmalarında bu konulardaki araştırmaların sayısının 2007 den itibaren artmaya başladığını ortaya koymuşlardır. Bu sonuçları göz önüne alarak daha önceki yılları da kapsayacak şekilde bu araştırmanın genişletilmesi çevre eğitimi araştırmalarındaki mevcut durumun yanı sıra gelişmeyi de görmek açısından faydalı olabilir.

Araştırmada incelenen çalışmaların çoğu duyuşsal alan, bilişsel alan ve sosyokültürel faktörlerle alakalı olsa da tüm araştırma alanları ile ilgili daha fazla yayın yapılması gerektiği söylenebilir.

Kaynakça

- Ardoin, N. M., Clark, C. & Kelsey, E. (2013). An Exploration of Future Trends in Environmental Education Research. *Environmental Education Research*, 19(4), 499-520.
- ÇOB (2007). *Türkiye Çevre Durum Raporu*. Ankara. [Online]: <http://www.cedgm.gov.tr/CED/AnaSayfa/webUygulama/turkiyeCevreDurumRaporu.aspx?sflang=tr> adresinden 6 Eylül 2011 tarihinde indirilmiştir.
- Çolakoğlu, E. (2010). Haklar Söyleminde Çevre Eğitiminin Yeri ve Türkiye’de Çevre Eğitiminin Anayasal Dayanakları. *TBB Dergisi*, 88, 151-171. [Online]: http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2010-88-594.pdf adresinden 5 Eylül 2011 tarihinde indirilmiştir.
- Erdem, D. (2011). Türkiye’de 2005–2006 Yılları Arasında Yayımlanan Eğitim Bilimleri Dergilerindeki Makalelerin Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi: Betimsel Bir Analiz. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 2(1), 140-147. [Online]: <http://epod-online.org/sayilar/sayi3/makale4-.pdf> adresinden 2 Aralık 2012 tarihinde indirilmiştir.
- Erdoğan, M., Marcinkowski, T. & Ok, A. (2009). Content Analysis of Selected Features of K-8 Environmental Education Research Studies in Turkey, 1997-2007. *Environmental Education Research*, 15(5), 525-548.
- Erdoğan, M., Uşak, M. & Bahar, M. (2013). A Review of Research on Environmental Education in Non-traditional Settings in Turkey, 2000 and 2011. *International Journal of Environmental & Science Education*, 8(1), 37-57.
- Göktaş, Y., Hasançebi, F., Varışoğlu, B., Akçay, A., Bayrak, N., Baran, M. & Sözbilir, M. (2012). Türkiye’deki Eğitim Araştırmalarında Eğilimler: Bir İçerik Analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 443-460.
- Kahyaoğlu, M. ve Kaya, M. F. (2012). Çevre Eğitimi Alanında Yapılan Çalışmaların İçerik Analizi (özet). *21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, İstanbul, Türkiye. [Online]:

- http://www.pegem.net/akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=136540 adresinden 30 Haziran 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Karadağ, E. (2009). Eğitim Bilimleri Alanında Yapılmış Doktora Tezlerinin Tematik Açından İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 75-87. [Online]: http://kefad.ahievran.edu.tr/archieve/pdfler/Cilt10Sayi3/JKEF_10_3_2009_75_87.pdf adresinden 2 Aralık 2012 tarihinde indirilmiştir.
- Saban, A., Koçbeker Eid, B. N., Saban, A., Alan, S., Doğru, S., Ege, İ., Arslantaş, S., Çınar, D. ve Tunç, P. (2010). Eğitimbilim Alanında Nitel Araştırma Metodolojisi İle Gerçekleştirilen Makalelerin Analiz Edilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 125-142. [Online]: <http://www.ide.konya.edu.tr/egtfakdergi/Sayilar/sayi30/08.pdf> adresinden 2 Aralık 2012 tarihinde indirilmiştir.
- Sözbilir, M. & Kutu, H. (2008). Development and Current Status of Science Education Research in Turkey. *Essays in Education, Special Edition*, 1-22.
- Sözen, M. & Bolat, M. (2012). Fen Eğitiminde 2000 Yılı ve Sonrasında Yapılmış, 11-14 Yaş Öğrencileriyle Çalışılan Doktora Tez Çalışmalarının İncelenmesi. *X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*, Niğde, Türkiye.
- Ulutaş, F. & Ubuz, B. (2008). Matematik Eğitiminde Araştırmalar ve Eğilimler: 2000 ile 2006 Yılları Arası. *İlköğretim Online*, 7(3), 614-626.
- Ünlü, İ., Sever, R. ve Akpınar, E. (2011). Türkiye’de Çevre Eğitimi Alanında Yapılmış Küresel Isınma ve Sera Etkisi Konulu Akademik Araştırmaların Sonuçlarının İncelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 39-54. [Online]: <http://eefdergi.erkincan.edu.tr/index.php/EFDERGI/article/viewArticle/591> adresinden 2 Aralık 2012 tarihinde indirilmiştir.
- Yılmaz, Ş. (2012). *1992-2011 Yılları Arasında Çevre Eğitimi İle İlgili Yayımlanan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerindeki Genel Yönelimlerin Belirlenmesi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. Bolu.